

RYSE

Adviseurs in vastgoed
strategie | ontwikkeling | realisatie

mecanoo

KOSSMANNDEJONG

PROGRAMMA VAN EISEN

VERNIEUWING KAMP WESTERBORK | 10-09-2024 | VERSIE 1.0 | CONCEPT

INHOUD

1. INLEIDING

- 1.1 Doel en gebruik
- 1.2 Leeswijzer

2. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

- 2.1 Museaal concept
- 2.2 Bezoekersgroepen
- 2.3 Ontwerpconcept
- 2.4 Paris proof
- 2.5 Natuurpositief
- 2.6 Inclusief en Toegankelijk
- 2.7 Wet- en regelgeving

3. MUSEUM

- 3.1 Ontvangen
- 3.2 Expositie
- 3.3 Educatie
- 3.4 Onderzoek- en kenniscentrum
- 3.5 Organisatie
- 3.6 Facilitair

3.7 Buitenruimte

4. HET TERREIN

- 4.1 Mobiliteit
- 4.2 Gedenkiaan
- 4.3 Commandantswoning
- 4.4 Kampterrein

5. TECHNISCHE EISEN

- 5.1 Bouwfysisch
- 5.2 Klimaatcondities
- 5.3 Collectieveiligheid
- 5.4 Constructief
- 5.5 Installaties
- 5.6 Onderhoud en duurzaamheid
- 5.7 Terrein

6. INRICHTING

- 6.1 Vaste inrichting
- 6.2 Losse inrichting
- 6.3 Expositie
- 6.4 Terreininrichting

7. BIJLAGEN

- 7.1 Ruimtestaat
- 7.2 Overzicht technische eisen

A black and white photograph of a dark wooden building with a large window, set against a background of bare trees in a field. The building is on the left side of the frame, and the trees are on the right. The sky is a uniform, light grey color.

dit zijn wij

plek van illusies, hoop en wanhoop
van uitsluiting, vervolging
en de holocaust

verhalen over mensen,
die slachtoffer, dader
en omstander werden

verhalen over de gevolgen
van oorlog en dekolonisatie

1. INLEIDING

Kamp Westerbork is een plek van herinnering, educatie en reflectie. Het kampterrein en naastgelegen museum bieden ruimte voor het beleven van de persoonlijke verhalen precies daar waar de geschiedenis zich heeft afgespeeld. Deze unieke plek, vanwaar meer dan 100.000 Joden, Sinti en Roma werden gedeporteerd naar kampen in het Oosten, representeert een gelaagde geschiedenis, met nadruk op het verhaal van de Holocaust. Het verhaal van het kamp wordt verteld in relatie tot de tijd waarin wij nu leven, zo blijft de geschiedenis bijdragen aan de huidige tijd.

Voor een blijvende herinnering is vernieuwing van Herinneringscentrum Kamp Westerbork nodig.

Nu de persoonlijke verbinding met de oorlogsgeschiedenis steeds meer verdwijnt in het verleden, wordt het educatieve programma van kamp Westerbork nóg belangrijker. Echter, zowel de capaciteit als de kwaliteit van het huidige museum, gedateerd uit 1983, zijn ontoereikend voor de hedendaagse gebruikseisen. Het Programma van Eisen voor Herinneringscentrum Kamp Westerbork legt de richtlijnen en vereisten vast voor de ontwikkeling en renovatie van zowel het museum als dit historisch beladen terrein.

1.1 DOEL EN GEBRUIK

Dit PvE is opgesteld met het uitgangspunt dat er een overwegend traditioneel ontwikkel- en bouwproces plaatsvindt voor de vernieuwing van het museumgebouw en een bouwteam

samenwerking voor het kampterrein en omliggende gebied. In dit proces vervult de organisatie van Herinneringscentrum Kamp Westerbork de rol van opdrachtgever van de vernieuwing, ondersteund door RYSE, die het proces- en projectmanagement op zich neemt. Tevens spelen er in dit project diverse stakeholders, zoals de Gemeente Midden-Drenthe, Provincie Drenthe, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Staatsbosbeheer en Astron die eisen stellen aan het ontwerp.

De projectaanpak verloopt volgens de principes van projectmatig werken, waarbij de benodigde resultaten in fasen worden behaald binnen vastgestelde kaders voor o.a. budget en planning. Het hoofddoel van het PvE binnen dit procesmodel is het beschrijven van het kader voor de kwaliteit. Het dient als basis voor het ontwerp, dat integraal wordt uitgewerkt door het ontwerpteam, bestaande uit de architect (Mecanoo), de ontwerper van de tentoonstelling en het verhaal (Kossmanndejong) en diverse adviseurs. Daarnaast fungeert dit PvE als beschrijving van de gewenste functionele en technische kwaliteit van het eindresultaat. Het PvE helpt interpretatieverschillen tussen opdrachtgever en adviseurs te voorkomen door een heldere definitie van de ontwerpopgave en de gestelde eisen te beschrijven.

1.2 LEESWIJZER

Dit PvE is als volgt opgebouwd:

- In **hoofdstuk 2** komen de algemene uitgangspunten voor het ontwerp aan bod. Hier gaat het om o.a. het museaal concept, bezoekers, ontwerpideeën, duurzaamheidsambities, toegankelijkheidseisen en geldende wet- en regelgeving.

- In **hoofdstuk 3** wordt ingezoomd op de uitgangspunten van het museum. Hierbij wordt separaat ingegaan op de verschillende ruimtes binnen het museumgebouw.
- In **hoofdstuk 4** worden de uitgangspunten voor de Gedenkklan, de commandantswoning en het kampterrein omschreven.
- In **hoofdstuk 5** wordt ingegaan op de uitgangspunten en oplossingsrichting voor het mobiliteitsvraagstuk dat speelt rondom het project.
- In **hoofdstuk 6** komen de technische eisen aan bod voor het ontwerp. Hierbij wordt o.a. ingegaan op de speciale eisen die gelden voor het museum en de tentoonstelling.
- In **hoofdstuk 7** worden de uitgangspunten voor de inrichting omschreven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in losse en vaste inrichting en terreininrichting.

2. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

2.1 MUSEAAL CONCEPT

Herinneringscentrum Kamp Westerbork is toe aan een nieuw museaal concept. De uitwerking van het museaal concept is een integrale samenwerking tussen Mecanoo, Kossmandjong, RYSE en Herinneringscentrum Kamp Westerbork.

Het doel van het museum om de gelaagde geschiedenis van het kampterrein te vertellen, met een focus op de periode van 1939 tot 1945, de Holocaust, maar ook het verhaal van dekolonisatie en Schattenberg. De relatie tot het heden wordt een steeds belangrijker thema. Kossmandjong streeft naar een museale uitwerking die past bij de huidige tijd, met stylistische toepassingen die leiden tot de passende sfeer. Zo ontstaat een tentoonstelling van hoogwaardige kwaliteit, waarin educatie, persoonlijke verhalen en bezinning centraal staan.

De expositie wordt opgedeeld in vier onderdelen:

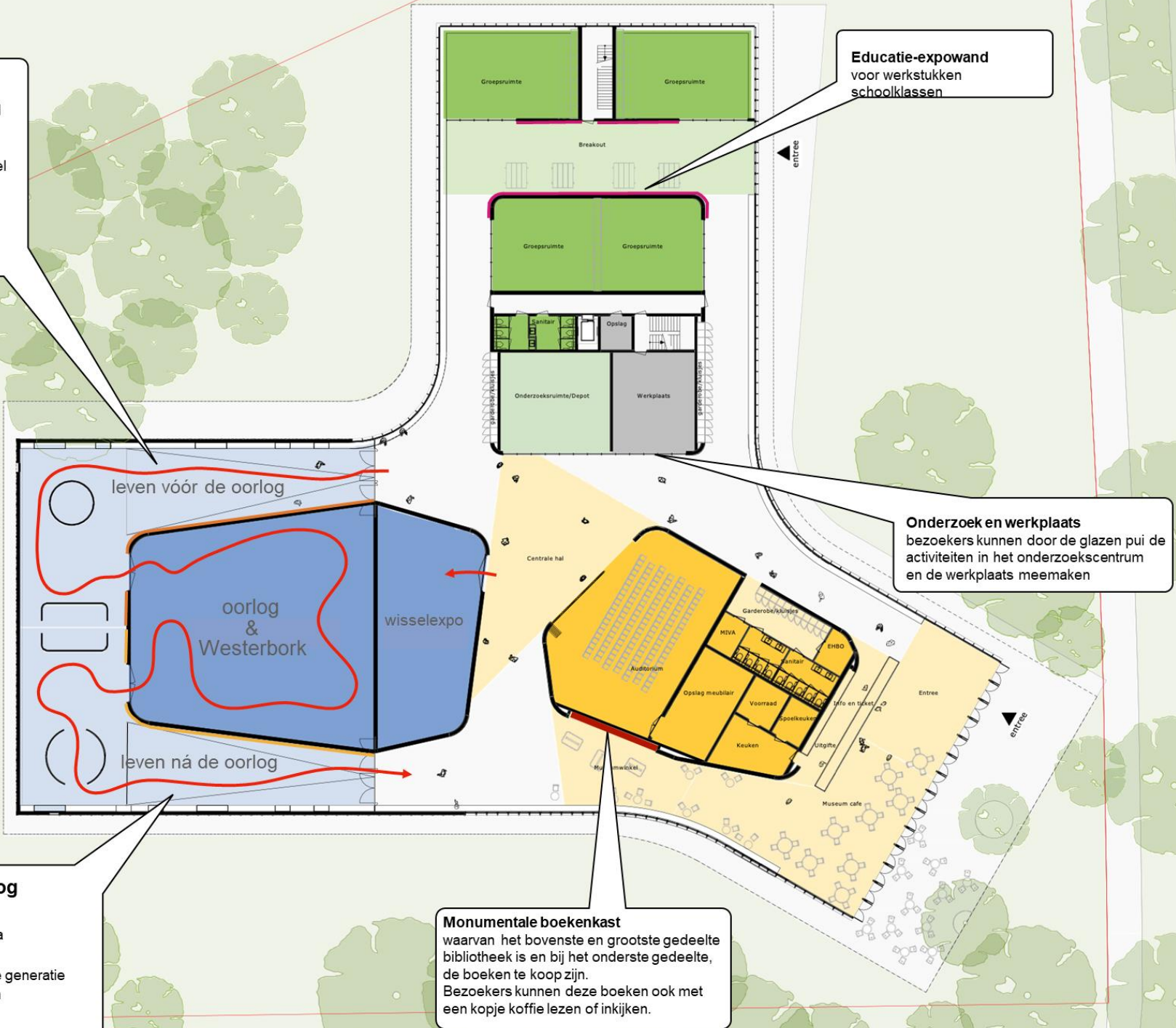
1. Introductie
2. Leven voor de oorlog
3. Oorlog – Kamp Westerbork
4. Leven na de oorlog

De bezoeker reist als het ware door de tijd langs de verschillende expositieruimtes met de museumcollectie. Allereerst wordt een introductiefilm afgespeeld. Vervolgens lopen de bezoekers door een lichte ruimte met daarin tentoongesteld de periode voor de oorlog. Deze wordt gevolgd door een donkere ruimte waarin het leven tijdens de oorlog centraal staat. In de ruimte die in het teken staat van de periode na de oorlog wordt naast de oorlogsgeschiedenis ook aandacht gegeven aan de periode van 'Woonoord Schattenberg' (voor gedemobiliseerde KNIL-militairen van Zuid-Molukse afkomst en hun gezinnen). De bezinning is integraal onderdeel van de expositie en eindigt in het museumcafé met museumwinkel.

Leven vóór de oorlog

(Joods) dagelijks leven Nederland
wonen/werken/beroepen/vrije tijd
religie en Jodendom
rituelen /joodse feestdagen/voedsel
kunst/cultuur
infographics aantal/locaties etc
antisemitisme-nazi propaganda
verordeningen

Educatie-expowand voor werkstukken schoolklassen

Onderzoek en werkplaats bezoekers kunnen door de glazen pui de activiteiten in het onderzoekscentrum en de werkplaats meemaken

Monumentale boekenkast waarvan het bovenste en grootste gedeelte bibliotheek is en bij het onderste gedeelte, de boeken te koop zijn. Bezoekers kunnen deze boeken ook met een kopje koffie lezen of inkijken.

Leven ná de oorlog

terugkomst in Ned.
emigratie Israel/Amerika
herstelbetalingen
verhalen overlevenden/2e & 3e generatie
monumenten/herdenken
Schattenberg
genocide overzicht

Naast de vaste expo zal er ook een wisselexpo zijn in het museum. Hier worden wisselende expositieën getoond die raken aan het verhaal van Kamp Westerbork.

Het uitgangspunt van de gelaagde tentoonstelling is belangrijk, niet alleen met betrekking tot de gelaagde dader- en slachtoffergeschiedenis van het kamp, maar ook met betrekking tot de vorm van informatieverstrekking met voldoende aandacht voor persoonlijke verhalen. Een moderne, doch ingetogen tentoonstelling met ruimte voor archief-objecten, teksten, audio, video, animatie en kunst is gewenst.

Verder speelt Kossmanndejong met concepten van licht en donker om de inhoud van de collectie te matchen met de passende sfeer. Zo wordt het zwarte hoofdstuk uit de geschiedenis niet alleen gehoord en gelezen, maar ook gezien en vooral gevoeld.

Installaties en uitstraling zullen worden afgestemd op de huidige tijd, zodat bezoekers optimaal kunnen ervaren wat het museum te bieden heeft. Hierbij is het belangrijk dat mogelijke afleidingen zoveel mogelijk worden weggewerkt. Het grote aantal bezoekers met verschillende voorkeuren voor informatieverwerking vraagt om een variatie in het type aanbod van het museum (lees: tekstueel, audio, video, etc.). Moderne technieken worden toegepast voor een optimale beleving van jong en oud.

Niet alleen het fysieke museum, maar ook de digitale omgeving van het Herinneringscentrum wordt vernieuwd. Het Herinneringscentrum Kamp Westerbork zal volledig gereed zijn voor de toekomst, met een aanbod dat recht doet aan de historische plek.

2.2 BEZOEKERSGROEPEN

2.2.1 *Museabezoeker*

Een museumbezoeker, veelal in het bezit van een museumkaart of CJP-pas, onderscheidt zich door zijn of haar nieuwsgierigheid en liefde voor cultuur en geschiedenis. Deze bezoeker verkent graag verschillende musea, op zoek naar nieuwe ervaringen, inspiratie en kennis. De bezoeker kan urenlang alles in zich opnemen wat het museum te bieden heeft en zal mogelijk terugkomen voor nieuwe wisseltentoonstellingen. In totaal hebben er bijna 13.000 mensen, in het bezit van een museumkaart of CJP-pas, het Herinneringscentrum bezocht.

2.2.2 *Educatiebezoeker*

De educatiebezoeker zal doorgaans een scholier in het basis- of Voortgezet onderwijs zijn, maar kan ook vanuit het hoger onderwijs in aanraking komen met Kamp Westerbork. De scholier bezoekt samen met zijn of haar schoolklas in een groep het museum en het kampterrein. De schoolgroepen volgen een educatief programma dat speciaal is ontwikkeld voor deze doelgroep en waarbij slachtoffers een naam en gezicht krijgen. Naast het bezoek aan het Herinneringscentrum, is er de mogelijkheid een gastspreker uit te nodigen, lesmateriaal te ontvangen, en meer. In totaal heeft het Herinneringscentrum in 2023 ruim 27.000 scholieren ontvangen.

2.2.3 *Vakantiebezoeker*

Het Herinneringscentrum wordt regelmatig bezocht door mensen die in de omgeving op vakantie zijn, vaak in een gezinssamenstelling. Als één van de grote attracties/musea van Drenthe, staat Kamp Westerbork geregeld op het programma voor groepen of gezinnen die tijdelijk in de provincie verblijven en op

open staan voor een educatieve activiteit. Deze groep kenmerkt zich door hun kortere aandachtsspanne voor het aanbod van het museum. In tegenstelling tot de museumkaarthouder die alles van het museum in zich op wil nemen, zal deze bezoeker maximaal een paar uur willen besteden aan Kamp Westerbork, om zich vervolgens weer te focussen op andere vakantieplannen. Deze bezoekersgroep is verreweg de grootste, met bijna 82.000 bezoekers in 2023.

2.2.4 *Herinneringsgemeenschappen*

Overlevenden en nabestaanden van Joden, Molukkers, Sinti en Roma die in het kamp hebben verbleven kunnen de plek bezoeken die een belangrijk onderdeel is geweest van hun familiegeschiedenis. Zo kunnen personen herdacht worden en kunnen verhalen doorgegeven worden aan de nieuwe generatie.

2.2.5 *Bijeenkomsten*

Er worden verschillende jaarlijkse en meerjaarlijkse bijeenkomsten gehouden voor het herdenken van de slachtoffers van de Holocaust. De meest grote en bekende bijeenkomst is de dodenherdenking die jaarlijks wordt gehouden op 4 mei, waarbij er een stille tocht wordt georganiseerd en kransen worden gelegd bij het Nationaal Monument Westerbork. Meer dan 4.000 bezoekers nemen jaarlijks deel aan dit evenement.

2.2.6 *Dark Tourism*

De term 'Dark Tourism' duidt op toeristen die toeristische attracties bezoeken die te maken hebben met tragische gebeurtenissen, de dood of lijden. In onderzoeken zijn verschillende redenen te vinden voor de bezoeken die dit type toerist brengt. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het commercialiseren van de plek via social media.

Dark Tourism wordt toch niet gezien als iets wat per definitie negatief is. Soms is het simpelweg de interesse van de bezoeker om enkel tragische plekken te bezoeken. In andere gevallen, zoals in het voorbeeld van commercialisatie van de locatie, is het bezoek wel als negatief of verstorend te beschouwen. Het bezoek doet in dat geval af aan de respectvolle herinnering van de plek en de bezinning van de geschiedenis zoals deze bedoeld is.

Kamp Westerbork kan gezien worden als een locatie die dit type toerist aantrekt vanwege het tragische verhaal dat zich hier heeft afgespeeld. Het voorkomen van deze bezoekersgroep is lastig. Daarom is het wel een aandachtspunt dat men zich bewust is van dit type bezoeker en dat bezoekers die met verkeerde bedoelingen het herinneringscentrum bezoeken of de plek verstoren niet welkom zijn.

2.3 ONTWERPCONCEPT

Parallel aan dit programma van eisen wordt gewerkt aan het schetsontwerp van het nieuwe Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Hieronder zijn enkele beelden te vinden van het huidige schetsontwerp.

2.4 PARIS PROOF

Herinneringscentrum Kamp Westerbork streeft naar een toekomstbestendig en duurzaam ontwerp voor zowel het gebouw als het terrein. Het Paris Proof-akkoord dient als ambitieniveau voor dit project. Paris Proof gaat verder dan alleen energieneutraal of energiepositief bouwen; het richt zich op het minimaliseren van zowel energie gerelateerde als materiaal gerelateerde emissies. Dit omvat het gebruik van milieuvriendelijke en gerecyclede materialen, wat bijdraagt aan een circulaire economie en de vermindering van de druk op natuurlijke hulpbronnen..

Herinneringscentrum Kamp Westerbork deelt die ambitie en neemt het gebruik van milieuvriendelijke en gerecyclede materialen mee als uitgangspunt in het nieuwe ontwerp voor het museum, kampterrein en de omliggende omgeving.

2.4.1 Zero Emission building

Voor dit project is het realiseren van een Zero Emission Building (ZEB) een eis. Een ZEB is een emissievrij gebouw en is tevens de eindnorm waar in 2050 alle gebouwen aan moeten voldoen binnen de EU. Het realiseren van een ZEB is daarom ook een ambitie die centraal staat bij de realisatie van een nieuw Herinneringscentrum Kamp Westerbork.

Een ZEB is een gebouw met een zeer hoge energieprestatie en veroorzaakt geen CO₂-emissie. Vanaf 2030 zal dit de norm zijn voor alle nieuwe gebouwen.

Bij het ontwerpen van een ZEB ontstaat echter vaak een spanningsveld tussen het behalen van hoge energieprestaties en het waarborgen van een goed binnenklimaat. Daarom zullen er op basis van Total Cost of Ownership (TCO) verschillende concepten worden afgewogen om te zorgen dat zowel de energieprestatie als het binnenklimaat op een optimale manier worden gerealiseerd.

2.4.2 *Werkelijk Energie Neutraal*

De ambitie om een Werkelijk Energie Neutraal (WEN) gebouw te realiseren is een uitdagend streven dat centraal staat in duurzaam bouwen. Een WEN-gebouw streeft ernaar om gedurende een bepaalde gebruikperiode, meestal een jaar, netto geen energie te verbruiken. Door het implementeren van efficiënte installaties die het energieverbruik verminderen, gecombineerd met hernieuwbare energiebronnen als PV-panelen en slimme energiebeheersystemen, streeft Herinneringscentrum Kamp Westerbork naar een museumgebouw dat energieneutraal of misschien zelfs energiepositief zal opereren. Het realiseren van WEN wordt gezien als een ambitieuze stap richting Paris Proof, en de benodigde ruimte voor PV-panelen zal een belangrijke ontwerpoverweging zijn.

2.4.3 *Fossielvrij*

De ambitie is om zo veel mogelijk fossielvrij te exploiteren. Het vernieuwde museumgebouw wordt uiteraard van gas los ontworpen. Verder is er de wens om fossiele brandstoffen niet meer te gebruiken. Gezien de aanwezigheid van de satellieten die gevoelig zijn voor straling, onder andere afkomstig van elektrische apparaten, zullen de mogelijkheden voor duurzame mobiliteit en andere wensen in het gebied beperkter zijn dan op andere locaties in Nederland. Aangezien de duurzaamheidswens sterk is, worden

verschillende duurzame oplossingen zorgvuldig onderzocht en afgewogen. Indien een elektrische variant niet mogelijk blijkt, vanwege de kaders die zijn geschetst door betrokken stakeholders, kunnen andere mogelijkheden een uitkomst bieden. Biodiesel is hier een voorbeeld van. Indien de mobiliteit op biodiesel moet vanwege radiostralingsvrije mobiliteit wordt gestreefd naar CO2 compensatie.

2.4.4 *Circulair*

In lijn met het de Paris Proof ambities, wordt het museumgebouw ontworpen met waar mogelijk en passende hoogwaardig gerecyclede en circulaire materialen. Bij de nieuwbouw van het museumgebouw zal gewerkt worden met materialen, die een lange levensduur hebben en te demonteren zijn in de toekomst. Zo wordt de focus gelegd op duurzaam bouwen, verbouwen en exploiteren, gedurende de gehele levenscyclus van het gebouw.

De commandantswoning en het kampterrein worden gerenoveerd, met zo veel mogelijk behoud van de bestaande materialen. De focus ligt hier vooral op verbeteren door toevoegingen en aanpassingen.

2.5 NATUURPOSITIEF

Natuurpositief bouwen is belangrijk voor het ontwerp van het museum, de commandantswoning en het kampterrein. Met natuurpositief bouwen wordt bedoeld dat bij de bouw bewust ruimte wordt gecreëerd voor biodiversiteit en dat met de ontwikkeling ook toegevoegde waarde wordt geleverd aan de natuur. Dit kan aan of in het gebouw zijn, maar ook in de openbare

omgeving. Alles met als doel om de gebiedseigen planten- en dierensoorten van een plek om te leven te voorzien.

Ook zijn er verschillende instanties die aandacht vragen voor de natuur, waar in het ontwerp rekening mee gehouden moet worden. Kamp Westerbork ligt in een NNN (Natuurnetwerk Nederland) gebied. Een NNN-gebied is een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden. Grotere natuurgebieden zijn beter bestand tegen o.a. droogte en klimaatverandering. NNN vraagt aandacht bij ontwerpen voor de aanwezige ecosystemen, de potenties en robuustheid van het systeem inclusief de verbindingsfunctie voor (bijzondere) soorten en abiotische en ruimtelijke condities die deze soorten en ecosystemen nodig hebben.

Ook is er sprake van een drinkwaterwingebied op het terrein van Kamp Westerbork. De restricties die een dergelijk gebied oplegt hebben als einddoel te voorkomen dat er activiteiten plaatsvinden die het winnen van drinkwater beperken. Concreet betekent dit dat de inlaat van grondwater en de hydrologie niet verstoord mag worden.

Natuurpositief is ook klimaatadaptief bouwen. Bij onderstaande paragraaf wordt het hiervoor geldende gemeentebestuur toegelicht.

2.5.1 Klimaatadaptief

Bij het ontwerpen en bouwen van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork is klimaatadaptatie een belangrijk thema. Klimaatadaptief bouwen houdt in dat rekening gehouden wordt met het aanpassen van het gebouw aan het actuele of verwachte klimaat. Dit heeft als doel om de schade of ongemakken die door klimaatverandering kunnen worden toegedaan beperkt worden.

Bij klimaatadaptief bouwen wordt beredeneerd vanuit de vijf pijlers: wateroverlast, hitte, droogte, overstroming en natuurinclusief / biodiversiteit. Verschillende voorbeelden van maatregelen waaraan gedacht kan worden bij het ontwerpen zijn:

- Het inzetten van vegetatie om hittestress te beperken.
- Waterdoorlatende bestrating om waterafvoer en infiltratie te bevorderen.
- Kiezen voor vegetatiesoorten die natuurinclusiviteit en biodiversiteit bevorderen.
- Groene daken en gevels.

2.6 INCLUSIEF EN TOEGANKELIJK

Om iedereen te kunnen ontvangen bij Kamp Westerbork is het van essentieel belang om te zorgen voor toegankelijkheid en inclusief gebouw. Het doel is dat iedereen mee kan doen ongeacht afkomst, religie, begaafdheid of gender. Een gevarieerd type aanbod van de informatie van de tentoonstellingen en activiteiten zorgt ervoor dat bezoekers, ongeacht lichamelijk en zintuigelijk beperkingen, op een passende manier kunnen ervaren wat het museum te bieden heeft. Daarom is het doel om te voldoen aan het Integraal Toegankelijkheid Symbool (ITS) Keurmerk Totaal.

Voor mindervaliden is het belangrijk om ervoor te zorgen dat zowel het museumgebouw als het kampterrein gemakkelijk bereikbaar zijn. Bijvoorbeeld door het aanbieden van rolstoeltoegankelijke ingangen, gangen en liften, maar ook door een mobiliteitsoplossing waardoor de drie kilometer tussen het museum en het kampterrein overbrugd kan worden. Voor slechthorenden is het onder andere belangrijk om te voorzien in geschikte geluidsinstallaties en het

gebruik van ondertiteling of gebarentaal bij audiovisuele presentaties. Voor slechtzienden is het van belang om te zorgen voor goed verlichte ruimtes met voldoende contrast, en om tekst en afbeeldingen te voorzien van vergrotingsopties of braillebeschrijvingen. Tactiele modellen en aanraakschermen kunnen ook worden gebruikt om de ervaring voor slechtzienden te verbeteren. Door het opnemen van dergelijke maatregelen in het ontwerp, wordt er bijgedragen aan een inclusieve en gastvrije omgeving waar iedereen zich welkom voelt.

Het terrein dient drempelloos aan te sluiten op alle entrees van het museum en de commandantswoning. Hier mogen geen trappen en/of hellingbanen van toepassing zijn. Ook geldt voor de hemelwaterafvoeren dat deze niet voor drempels of greppels mogen zorgen, zodat dit niet de toegankelijkheid beperkt.

2.7 WET- EN REGELGEVING

De volgende wet- en regelgeving is in ieder geval van toepassing:

- Besluit Bouwwerken leefomgeving (voorheen: bouwbesluit)
- Besluit kwaliteit leefomgeving
- Besluit activiteiten leefomgeving
- Archiefwet
- Wet kwaliteitsborging
- Bouwstoffenbesluit
- Wet milieubeheer
- Arbeidsomstandighedenwet
- Arbeidsomstandighedenregeling
- Arbeidsomstandighedenbeleidregels
- Arbo
- Integrale toegankelijkheid standaard

- Drinkwaterwet ter preventie van legionella
- Drinkwaterbesluit
- Omgevingswet/ -plan
- Beleid nutsbedrijven
- Alle voor een museumgebouw toepasselijke normen en (praktijk) richtlijnen, waaronder de NEN-EN 16893 met betrekking tot ruimten die bedoeld zijn voor het opslaan c.q. bewaren van erfgoed.

3. MUSEUM

Tijdens de ontwerpfases worden alle ruimtes zorgvuldig uitgewerkt. Om ervoor te zorgen dat de daarin opgenomen ruimtes aan de vereisten voldoen worden in dit hoofdstuk de clusters van ruimtes beknopt beschreven. De nummering van de clusters komt overeen met de nummering zoals vermeld in de ruimtestaat (bijlage 7.1). In de onderstaande tabel is het totaal FNO (Functioneel Nuttig Oppervlak) per cluster af te lezen. Dit zijn de functionele vierkante meters. Hierover komt een opslag van in totaal 45% om tot het bruto oppervlak van het gebouw te komen. Deze 45% bestaat uit verkeersruimte, installatieruimten, constructies en ontwerpverlies en inpassing.

NR.	CLUSTER	M2
1,00	Ontvangen	711
2,00	Expositie	1.000
3,00	Educatie	436
4,00	Onderzoek- en kenniscentrum	125
5,00	Organisatie	409
6,00	Facilitair	78
	Totaal functioneel	2.759
	Bruto-netto verhouding	1,45
	Totaal bruto vloeroppervlak	4.000

3.1 ONTVANGEN

De entree van een museum vervult een cruciale functie als het eerste contactpunt tussen het museum en de bezoeker. Het is meer dan alleen een fysieke ingang; het is de eerste indruk die bezoekers krijgen van de ervaring die hen te wachten staat. De entree moet ruim en uitnodigend zijn, zodat het indruk maakt op de bezoekers en hen aanmoedigt om naar binnen te gaan. Het PvE gaat uit van een jaarlijks bezoekersaantal van 175.000 personen. Om het ruime gevoel te behouden, dient er plaats te zijn in de hoofdentree voor ± 30 personen tijdens piekuren. Dit vertaalt zich naar een entree van ongeveer 65m². Scholengroepen worden ontvangen bij een aparte educatie-entree elders in het gebouw.

Daarnaast dient de entree als een oriëntatiepunt, waar bezoekers entreetickets kunnen kopen en praktische informatie kunnen vinden over openingstijden, tentoonstellingen, evenementen en faciliteiten van het museum. Bij binnenkomst is daarom een ruime balie met twee werkplekken en daar achter een kastenwand waar medewerkers kunnen zorgen voor een gastvrij ontvangst. Audioguides zijn beschikbaar voor alle bezoekers. De distributie en het opladen van deze apparatuur krijgt ook een plek in de buurt van ontvangstbalie.

Bij de entree is alles te vinden dat de bezoeker eventueel nodig heeft. Om zich te ontdoen van jassen en tassen, zijn er minstens 120 kluisjes beschikbaar voor gebruik. Hier is ook ruimte voor het stallen van 5 rolstoelen. Daarnaast is een sanitaire stop doorgaans wenselijk voor het betreden van de expositie. Tien moderne, genderneutrale toiletten en daarbij een mindervalide toilet incl. babyverzorging volstaan voor de behoefte van het museum. De

toiletten zijn centraal gelegen in het gebouw en makkelijk vindbaar. Er is ook een EHBO-ruimte aanwezig met een AED.

Vóór de bezoeker klaar is om de expositieruimte te betreden, neemt hij of zij plaats in het auditorium. Het auditorium dient voor het afspelen van een korte introductie film die alle bezoekers van het museum de nodige achtergrondinformatie geeft en de bezoeker alvast van de juiste context voorziet en voorbereid voor de tentoonstelling en het bezoek aan het kampterrein. Hiernaast biedt het auditorium ook ruimte voor een variatie aan bijeenkomsten. De ruimte moet groot genoeg zijn voor het professioneel faciliteren van 100 vlakke vloer zitplaatsen, pianovleugel en een verhoogd podium.

Het museumcafé/restaurant biedt zitplaatsen voor 100 bezoekers en passanten. Het museumcafé dient als plek voor zowel een korte stop als voor een beperkte maaltijd. De uitstraling dient dusdanig uitnodigend en aantrekkelijk ontworpen te zijn dat duidelijk is voor de bezoeker dat er kwaliteit verwacht mag worden. Hoewel voor de entree en horeca wordt verwacht dat de ruimtes minder rumoerig zullen zijn, en daarom geen akoestische scheiding nodig is, kan bij groepsruimten, zoals die voor schoolklassen, een akoestische scheiding wel wenselijk zijn. Dit kan helpen om de geluidsisolatie tussen verkeersgebieden en het auditorium of de expositieruimten te verbeteren, waardoor een rustige ervaring voor de bezoekers gewaarborgd blijft. De keuken dient voldoende ruim te zijn en uitgerust met alle benodigdheden voor het kunnen bereiden en uitgeven van diverse warme en koude dranken, het faciliteren van bijeenkomsten en een gevarieerd menu van snacks en kleine maaltijden. Om de verschillende culturen die zijn verbonden aan de geschiedenis van Kamp Westerbork extra te kunnen belichten, is het menu geïnspireerd op gerechten uit de Joodse en Molukse

keuken. Uiteraard is er een spoelkeuken nodig voor het verwerken van het servies en keukengerei.

De museumshop in de buurt van de entree en is de laatste stop voor de museumbezoeker. De museumshop dient ruimte te bieden om de aangeboden artikelen netjes uit te stallen, maar er is geen noodzaak voor een aparte kassa. Het betalen is mogelijk bij de naastgelegen ticketbalie.

Uiteraard is er behoefte aan een berging voor het opslaan van zowel de te verkopen artikelen, als van diverse soorten meubilair van o.a. het auditorium. Ook opslag voor etenswaren en andere keukenbenodigdheden is noodzakelijk nabij de keuken, inclusief een koelcel en vriescel.

3.2 EXPOSITIE

Zoals hiervoor genoemd, begint de bezoeker met de introductiefilm. De vaste expositie die volgt, is opgedeeld in drie onderdelen in het museum, zoals benoemd in 2.1. De bezoeker volgt een route door de tijd, vervolgt zijn bezoek aan het kampterrein waarna hij of zij alle indrukken langs de gedenklaan (de wandel- of fietsroute van en naar het kampterrein vanaf het museum) kan laten landen. In het museum is er ook ruimte voor een wisselexpositie om herhaalbezoek aan te moedigen. Alle expositieruimten zijn ruim opgezet met een zorgvuldig geselecteerde collectie, gepresenteerd in een moderne museale omgeving die past bij de huidige tijd.

3.3 EDUCATIE

Zoals genoemd komt er een losse, ruime entree voor de groepen die voor educatie doeleinden het museum bezoeken. Dit zorgt voor de nodige rust bij de hoofdentree en daarbij ook het voordeel van overzicht over alle leerlingen die het gebouw betreden via de educatie entree. De schooltassen en jassen van deze bezoekers kunnen worden opgeborgen in de 240 kluisjes die zich bevinden bij de educatie entree. Bij deze entree en educatieomgeving hoort ook een eigen toiletgroep met tien toiletten. Ditmaal zijn gescheiden toiletten voor heren en dames gewenst. Opslag voor alle benodigdheden voor educatiedoeleinden is tevens gewenst in dit deel van het gebouw.

Hierna kunnen de schoolklassen terecht in één van de vier groepsruimten waar een apart programma wordt gevolgd dat is ontwikkeld voor de specifieke doelgroep. Twee groepsruimten worden gescheiden door een verschuifbare wand, zodat grotere groepen de ruimte hebben om deel te nemen aan het educatieve programma. De uitbereiding naar vier groepsruimten zorgt voor de mogelijkheid om jaarlijks meer schoolklassen te ontvangen en zo beter invulling te kunnen geven aan holocausteducatie.

3.4 ONDERZOEK- EN KENNISCENTRUM

Ruimte voor een ruim depot voor de opslag van de (overige) collectie van Herinneringscentrum Kamp Westerbork is noodzakelijk in het gebouw, aangezien de collectie vele malen groter is dan de collectie die wordt tentoongesteld en deze collectie blijft zich tot vandaag de dag uitbreiden. Ook is er een onderzoeksruimte nodig en daarbij werkplekken en een spreekkamer voor de medewerkers van Collectiebeheer die

onderzoek doen naar de collectie van het museum. Deze laatste ruimten worden gecombineerd met de kantoorwerkplekken.

3.5 ORGANISATIE

De organisatie van Herinneringscentrum Kamp Westerbork heeft kantoorruimte met minimaal 30 werkplekken. In totaal komen er drie vergaderruimten, waarvan er één groot genoeg is voor 20 personen en de anderen voor 8 personen. Daarnaast is er een reproductie met een printer en voldoende opslagruimte voor alle kantoorartikelen en drukwerk nodig. Voor een functionele en prettige werkomgeving zijn er ook een pantry, sanitair (in de vorm van 2 genderneutrale toiletten) en een douche/kolfruimte geprogrammeerd.

Naast fysieke spullen, heeft de organisatie een grote verzameling aan fysieke documenten. Deze worden opgeslagen in het archief dat zich nabij de kantoren bevindt.

3.6 FACILITAIR

Voor het beheren van het hele gebouw is ruimte nodig voor installaties en opslag van schoonmaakartikelen en andere spullen die worden gebruikt voor onderhoud. Het gebouw heeft een serverruimte met tenminste drie patchkasten op een centrale locatie. Ook een werkkast voor de schoonmaakartikelen en een werkplaats voor de beheerder van het gebouw zijn noodzakelijk. Hiernaast is er nog een ruimte nodig voor expeditie, waar op een logische plek zowel goederen ontvangen kunnen worden voor de keuken, als afval het gebouw weer uit kan.

3.7 BUITENRUIMTE

Voor zowel de hoofdentree als de educatie entree is er een uitnodigende buitenruimte nodig voor het ontvangst van de bezoekers. Een ingetogen uitstraling is passend voor deze bijzondere plek. Ook het museumcafé behoeft een ruim terras, zodat bezoekers in de zomer buiten hun consumpties kunnen gebruiken en het café aantrekkelijk wordt voor passanten. Voor de gastvrijheid en veiligheid van alle bezoekers en medewerkers is een waterpunt en een AED beschikbaar buiten het museum.

Op het parkeerterrein is er ruimte voor het parkeren van zowel auto's als fietsen van bezoekers, inclusief laadpalen voor elektrische auto's en parkeerplekken voor mindervaliden. Voor het vervoer naar het kampterrein voor mindervaliden en ouderen is er een elektrische golfkar beschikbaar op voorwaarde dat deze radiostralingsvrij kan worden gemaakt. De gehele parkeerplaats dient zo ontworpen te worden dat de locatie veilig is voor de verschillende verkeersstromen.

Voor de medewerkers is naast reguliere parkeerplekken een afgesloten fietsenstalling inclusief laadpunten voor elektrische fietsen nodig.

Facilitair noodzakelijke buitenruimte is ruimte voor ondergrondse afvalcontainers. De ambitie is dat de huidige schuur van Staatsbosbeheer kan worden gebruikt als opslag van gereedschap en materialen voor onderhoud aan het gebouw.

3.7.1 Kunstwerken

Rondom het museumgebouw zijn verschillende monumenten te vinden. Deze monumenten zullen bij de nieuwbouw deels weer ingepast worden. Rondom het huidige museum staan de volgende kunstwerken:

1. Werkmanpoort
2. Luisteren naar Vrijheid (Nautiluschelp)
3. Bevroren tranen
4. Monument familie van Straaten
5. Jeruzalem Steen

4. HET TERREIN

Herinneringscentrum Kamp Westerbork is een Site Museum. Dit betekent dat het museum/terrein op de originele plek te vinden is waar ook het onderwerp van het museum/terrein over gaat. Naast het hierboven beschreven museumgebouw hoort ook het terrein bij het herinneringscentrum. Het terrein bestaat uit meerdere onderdelen namelijk de Gedenkiaan, de Commandantswoning en het Kampterrein zelf. De Gedenkiaan is de route van en naar het kampterrein, waaraan de commandantswoning zich bevindt vlakbij de ingang. De onderdelen samen moeten zorgen voor een ervaring waarbij ook de route van en naar het terrein meer wordt dan enkel een noodzakelijke wandeling of fietstocht om het terrein te bereiken, maar een plek waar sporen uit het verleden te zien zijn en bezinning kan plaatsvinden.

Rondom de routing naar het terrein speelt een mobiliteitsvraagstuk dat hieronder omschreven is alvorens wordt doorgegaan over de eisen voor het terrein.

4.1 MOBILITEIT

Mobiliteit vereist speciale aandacht in dit ontwerp. De reden hiervoor is dat er veel eisen, wensen en belangen van verschillende stakeholders bij elkaar komen.

4.1.1 Mobiliteitsopties

Herinneringscentrum Kamp Westerbork heeft de doelstelling om fossielvrije mobiliteit te realiseren. Dit heeft ook gevolgen voor de vervoersstromen. De opties zijn als volgt:

- Voorkeursoptie: Elektrische golfkar (let op: deze moet radiostralingvrij gemaakt worden)
- Terugvaloptie: Shuttlebus op biodiesel
- Toekomstige optie: Vervoersmiddel op waterstofverbrandingsmotor

In het meest wenselijke scenario zijn alle vervoersstromen elektrisch. Echter, elektrische apparaten zijn niet radiostralingvrij. Dit is een eis vanuit Astron. Of de voorkeursoptie haalbaar is zal moeten blijken uit nader onderzoek. Als het niet haalbaar blijkt, komt de terugvaloptie aan bod. Het gevolg hiervan is wel dat de CO₂ uitstoot van de biodiesel elders gecompenseerd moet worden om te blijven voldoen aan Paris Proof.

4.1.2 Uitgangspunten

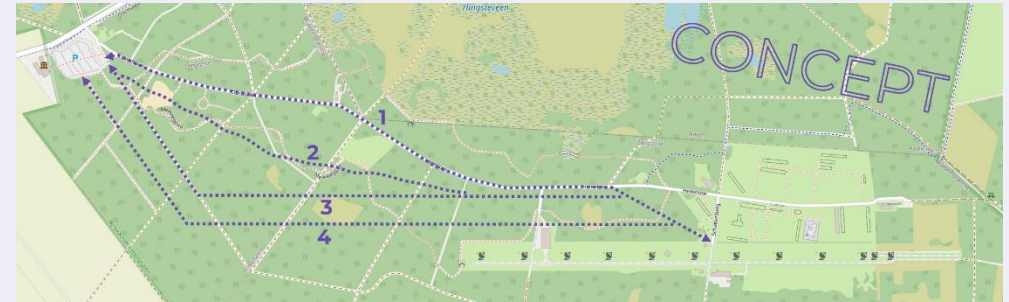
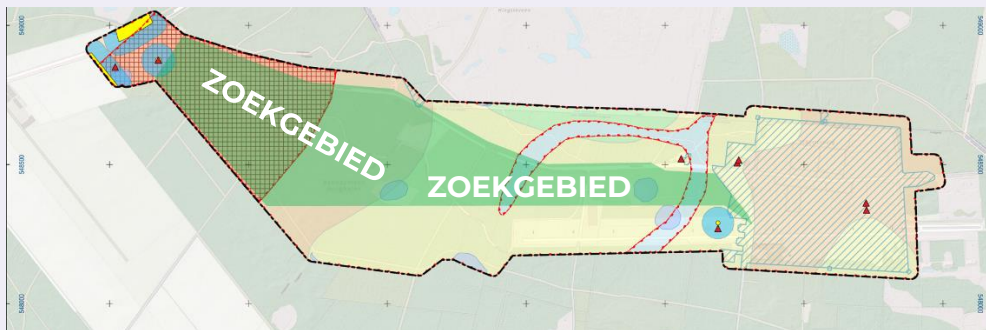
Herinneringscentrum Kamp Westerbork wil graag gemotoriseerd en niet-gemotoriseerd verkeer van elkaar scheiden. Hierbij is het uitgangspunt om de Gedenkiaan te gebruiken voor wandelaars, fietsers en een radiostralingsvrije elektrische golfkar en een alternatieve route te vinden voor gemotoriseerd verkeer van met name Astron. Dit is nodig om het doel van de Gedenkiaan te realiseren (veilig, reflectie en bezinningsmoment). De huidige weg is te smal om door gemotoriseerd verkeer (bus/auto's) en fietsers en wandelaars tegelijk gebruikt te worden, met ongelukken tot gevolg.

De verkeersveiligheid op deze route is ook voor de provincie en de gemeente een belangrijke eis. Daarnaast leeft de wens om de Gedenklaan te ontdoen van asfalt en door een half verharding te vervangen als er geen gemotoriseerd verkeer meer over hoeft.

Ook moeten de medewerkers van Astron van en naar het Astron terrein kunnen rijden. Staatsbosbeheer vindt het belangrijk dat het onderhoud van het groen en de wegen in het gebied haalbaar blijven.

4.1.3 Mobiliteitsoplossing

Om gemotoriseerd/snel verkeer te scheiden van het langzame verkeer op de Gedenklaan zal een nieuwe weg aangelegd moeten worden. Hiervoor is gekeken naar welke gebieden voor de stakeholders wel en niet gezien kunnen worden als zoekgebied voor de mobiliteitsoplossing. Op de kaart hieronder is het zoekgebied (groen) te zien voor het verkeer van Astron, HckW, SBB en al het overige verkeer met speciale toestemming. Over de definitieve oplossing wordt nog gesproken. Er zijn verschillende scenario's binnen dit zoekgebied.

4.2 GEDENKLAAN

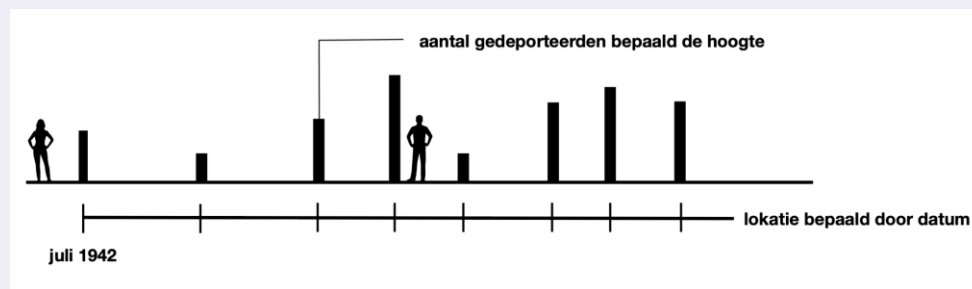
Naast mobiliteit speelt voor de Gedenklaan ook het verhaal dat daar verteld wordt. De Gedenklaan:

- geeft inhoud aan de onlosmakelijke verbinding van het museum en het kampterrein. Bezoekers worden aangemoedigd beide te bezoeken.
- is een essentieel onderdeel van het deportatieverhaal en het systeem van vernietiging via het spoornetwerk.
- is een reflectie-/ bezinningsmoment tussen kampterrein en parkeerplaats.

Het oude spoortracé wordt stilistisch weergegeven in het landschap om de bezoekers te laten zien waar de trein reed bij deportaties. Langs de route wordt het spoortracé zichtbaar gemaakt door bielzen waar data in zichtbaar zijn met daarin palen die ieder transport representeren met de namen van de gedeporteerden. De aantal gedeporteerden bepaalt de hoogte van de paal. De laan is te voet en met de fiets begaanbaar. De stralingsvrije zone, waar telefoons niet mogen worden gebruikt en geen bereik is, voegt extra rust toe aan deze route.

De Gedenklaan zal alle mensen persoonlijk herinneren die gedeporteerd zijn vanuit Kamp Westerbork. De bezoeker kan de geschiedenis en slachtoffers al lopend en fietsend herdenken, langs alle bielzen met daarop de namen van de mensen die over het spoor zijn vervoerd. De Gedenklaan weerspiegelt hierin een tijdlijn van het begin van de deportaties tot het einde van de oorlog. Afhankelijk van het moment waarop het transport plaatsvond zal een natuurstenen pilaar worden geplaatst, zie ook de onderstaande afbeelding voor verduidelijking. De hoogte van de pilaar is afhankelijk van het aantal mensen dat gedeporteerd is. De namen van alle mensen zijn terug te vinden op de pilaar. Tot slot zal de slagboom op historisch juiste locatie wordt teruggezet.

4.3 COMMANDANTSWONING

Aangezien de wens is dat de bezoekers hun reis niet alleen kunnen beginnen bij het museum, maar ook bij het kampterrein zelf, wordt de functie van de commandantswoning en bijbehorende koepel uitgebreid. In de aanbouw van de commandantswoning zal er ruimte zijn voor een ontvangst met alle bijbehorende faciliteiten die de hoofdentree van het museum ook biedt, echter op kleinere schaal. De bezoeker vindt bij binnenkomst een infobalie waar tickets gekocht kunnen worden en audioguides, kluisjes en sanitaire voorzieningen aanwezig zijn. De tien toiletten en mindervalide toilet voorzien alle bezoekers op het terrein van de mogelijkheid voor een sanitaire stop.

De bezoeker begint ook hier met een introductie film die zorgt voor context alvorens het kampterrein te bezoeken. Een grote wens is om de mogelijkheid te bieden om de commandantswoning zelf van dichterbij te kunnen bekijken via een route langs het gebouw die ook toegankelijk is voor mindervaliden. Zo wordt de commandantswoning een geïntegreerd onderdeel van het bezoek aan Kamp Westerbork. Ook de bezoekers die het museum zelf helemaal overslaan, kunnen door het museale aanbod bij de commandantswoning toch de juiste context krijgen voor een bezoek aan het kampterrein. De commandantswoning heeft een oppervlakte van ca. 321 m² FNO exclusief de woning en de rondgang om de woning heen.

De fysieke tours over het kampterrein die begeleid worden door de tourguides blijven bestaan. Deze medewerkers hebben een ruimte nodig om te pauzeren, inclusief een keuken die ook functioneel is ten tijde van bijeenkomsten.

Een technische ruimte voor schoonmaak en onderhoud maakt de nieuwe commandantswoning compleet. Waar nodig zullen er extra maatregelen getroffen worden om installaties in de commandantswoning radiostralingsvrij te maken.

4.4 KAMPTERREIN

4.4.1 Barakken

De wens op het kampterrein is om de locaties van de barakken terug te laten komen. De barakken hadden in de tijd van Kamp Westerbork verschillende functies en stonden geclusterd over het terrein. Het is de wens om van elk type barak tenminste één barak terug te laten komen door middel van een (verhoogde) stenen ondergrond (zie afbeelding hieronder), die afsteekt tegen het groen en de rest van het terrein. Alle andere barakken kunnen door middel van verschillende soorten gebiedseigen beplanting weer in beeld komen op het terrein.

4.4.2 Terugplaatsen barak nr. 59

Werkbarak nummer 59 is tot op heden bewaard gebleven. De barak is nadat het Kamp niet meer werd gebruikt verkocht als varkensstal. Deze staat momenteel in een opslag, maar zal bij de realisatie van het nieuwe kampterrein worden gebruikt voor het realiseren van een of meerdere (halve) woonbarak(ken).

4.4.3 Informatiedragers

Ook is het de wens om verspreid over het terrein informatiedragers toe te voegen, zodat bezoekers kunnen ervaren wat de geschiedenis en het leven was op de desbetreffende plekken. Informatiedragers kunnen worden vormgegeven door middel van beelden of audio.

5. TECHNISCHE EISEN

In dit hoofdstuk worden de technische eisen nader toegelicht. In bijlage 7.2 is een tabel te vinden waarin per ruimte alle technische eisen nader zijn gespecificeerd. Voor de ruimtes waar geen specifieke eisen voor zijn aangegeven geldt het besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) in combinatie met de specifieke ontwerpambities zoals weergegeven in hoofdstuk 2.

5.1 BOUWFYSISCH

5.1.1 *Klimaat*

De luchtkwaliteit is van belang om ruimtes aangenaam te maken voor de gebruikers. De hoeveelheid verse buitenlucht die wordt ingeblazen in ruimtes is afhankelijk van de gemeten CO₂-concentratie in die ruimte, welke weer afhankelijk is van het aantal gebruikers. Voor de klimaatbeheersing geldt dat een CO₂-regeling als uitgangspunt wordt genomen. In de eisenlijst wordt de ventilatiehoeveelheid toegevoegd, uitgedrukt in m³/h, en CO₂-regulering wordt expliciet benoemd. Hoewel natuurlijke ventilatie gewenst kan zijn, is mechanische ventilatie als basis vereist, gezien de duurzaamheidsambities. Het openen van ramen wordt als wenselijk beschouwd, met name voor het creëren van een fris binnenklimaat in groepsruimten, zoals ook geëist in de 'Frisse Scholen'-normen.

5.1.2 *Isolatiewaarden en luchtdichtheid*

Deze eisen zijn deels nog te bepalen. Hierbij gelden de duurzaamheidsambities als uitgangspunt.

5.1.3 *Daglicht*

Het is van belang dat de entree en verkeersruimten zichtbaar activiteit uitstralen vanuit de omgeving. Om te voorkomen dat er een groot contrast ontstaat tussen het lichtniveau binnen en buiten, moet er rekening worden gehouden met de spiegeling van glas wanneer er buiten een veel hoger lichtniveau is. Verkeersruimten zouden bij voorkeur ook voorzien moeten zijn van daglichttoetreding vanuit een andere gevel of door middel van bovenlicht. Dit vermindert het verschil in lichtniveau en draagt bij aan een uitnodigende sfeer.

Museum

Er is een sterke relatie met de duurzaamheidseisen die gesteld zijn aan het gebouw. De thermische isolatie en luchtdichtheid volgen de kwaliteitsniveaus en eisen zoals vastgesteld in het Bbl. De eisen voor de isolatie van de gebouwschil zijn nader te bepalen in overleg met de duurzaamheidsadviseur.

Om het gebouw energiezuinig te maken, ligt de focus op het toepassen van energiezuinige installaties. Standaard isolatiewaarden zijn niet voldoende om aan de eisen te voldoen. Bij het museum wordt daarnaast uitgegaan van zonwering op zonbelaste gevels en / of de toepassing van zonwerende beglazing, om de thermische belasting te beperken en het comfort te verhogen.

Commandantswoning

Om de klimaatcondities zoals beschreven in 5.2 te behalen bij de commandantswoning, zijn verschillende thema's van belang. Om het comfort van bezoekers in de zomerperiode te waarborgen, is

aandacht nodig voor zonwering en ventilatie. Directe zoninval bij de zitplaatsen voor bezoekers die de introductiefilm bekijken, moet worden vermeden. Ook moet rekening gehouden worden met de lichtinval, aangezien directe zonlichtinval op het scherm onwenselijk is.

5.1.4 Akoestiek

De akoestiek in ruimtes is ondersteunend aan de ervaring van de bezoeker. Ruimtes dienen zodanig uitgerust te zijn dat de bezoeker kan ervaren, stil zijn en bezinnen. Hierbij gaat het om geluid dat geproduceerd wordt door de bezoekers, maar ook om geluid van machines en installaties. De ruimte-akoestiek en geluidsisolatie in het gebouw zijn zodanig ontworpen dat er sprake is van een akoestisch rustige omgeving, die ondersteunend is aan de beleving van de bezoekers.

Daarnaast wordt de akoestische kwaliteit van de werkruimten voor personeel bepaald conform het Handboek Bouwfysische Kwaliteit Gebouwen. Voor kantoren geldt kwaliteitscategorie 3, voor overlegruimten categorie 1, en voor sanitaire ruimten categorie 3.

5.2 KLIMAATCONDITIES

Museum

Klimaatcondities spelen een cruciale rol voor het behoud van de collecties in het museum. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen de eigen collectie en collecties die tijdelijk tentoongesteld worden. Voor de eigen (vaste) collectie die tentoongesteld wordt, zijn stabiele klimaatcondities vereist die weinig flexibiliteit van de installatie vragen. Om bijzondere tijdelijke tentoonstellingen te kunnen garanderen, dienen ook de ruimtes voor tijdelijke

tentoonstellingen te voldoen aan klimaatcondities die hieraan gesteld worden. Daarom is het nodig dat in deze ruimtes de klimaatcondities flexibel zijn en naar behoefte kunnen worden aangepast, bijvoorbeeld voor hele zalen of vitrines. Daarnaast is het noodzakelijk om aandacht te besteden aan o.a. brandveiligheid, lichtstraling en ongedierte.

5.2.1 Expositieruimten, depot en onderzoekruimten

Voor de vaste expositie, wisselexpositie, depot en onderzoekruimte geldt klimaatconditie ASHRAE (American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers) klasse A.1. Dit houdt het volgende in:

In deze klasse worden de aanbevelingen per materiaalsoort als uitgangspunt genomen. Voor gemengde collecties is 50% RV gebruikelijk. Voor metalen voorwerpen geldt een uitgangspunt van 30%-40%. Temperaturen zijn gebruikelijk tussen de 18 en 21 °C. De toegestane klimaatschommeling is +/- 5% en +/- 2 °C. De aanpassing per seizoen is +/- 10% en +5 °C of -10 °C.

Voor de regeling van het klimaat dient het gebouw voorzien te zijn van een Gebouw Beheer Systeem (GBS). Overige ruimtes voldoen aan het bouwbesluit, de eisen in de tabel in de bijlage en eventuele aanvullende eisen vanuit het ontwerpteam. Bij de vaste expositieruimten zijn grote ramen onwenselijk vanwege mogelijke schadelijke lichtinval.

Commandantswoning

De klimaatcondities die gelden voor de commandantswoning zijn afhankelijk van de buitentemperatuur. Onder de glazen overkapping moet de temperatuur vrijwel gelijk zijn aan buiten. Om

te voorkomen dat bezoekers een te groot temperatuurverschil ervaren, mag de temperatuur in de verblijfszone (0-2 m) niet meer dan 3 °C boven de buitentemperatuur liggen. De temperatuur bovenin de overkapping mag maximaal 14 °C hoger zijn dan de buitentemperatuur. De overkapping wordt geventileerd met natuurlijke ventilatie en beschikt over zonwering.

Auditorium en Introductiefilm

Publieksruimten die niet natuurlijk geventileerd kunnen worden, zoals het auditorium en de ruimte voor de introductiefilm, hebben actieve koeling om een aangenaam binnenklimaat te waarborgen.

Overige Ruimten

Publieksruimten (entree, hal, restaurant), groepsruimten en werkruimten die in de zomer natuurlijk geventileerd kunnen worden door te openen ramen of deuren, hebben geen actieve koeling.

5.3 COLLECTIEVEILIGHEID

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft een methodiek ontwikkeld voor risicomanagement in het kader van collectieveiligheid in de vorm van het handboek 'Risicomanagement voor collecties, RCE (2016)'. In dit handboek is aandacht voor de beveiliging van collecties, het voorkomen en bestrijden van bedreigingen, en het reageren op en behandelen van opgetreden schades. Hierbij gaat het niet alleen over beveiliging tegen diefstal en vandalisme, maar ook over beveiliging tegen waterschade, brandschade, onjuiste klimaatcondities, schadelijke lichtstralingen, ongedierte en inbreuk op ICT-systemen. De richtlijnen uit dit handboek zijn van toepassing op dit ontwerp.

Daarnaast moet er voor de expositieruimten, onderzoeksruimte, collectiebeheer en het depot worden voldaan aan weerstandsklasse 4 (WK 4) volgens NEN-EN 1627. Deze norm heeft betrekking op de inbraakwerendheid en veiligheid in de betreffende ruimtes. Weerstandsklasse 4 betekent dat de ruimtes een weerstandstijd hebben van 10 minuten tegen inbraak waarbij gereedschap wordt gebruikt zoals een slagbijl, breekijzer, hamer, beitel en accuboormachine. Tevens geldt de eis voor het gebruik van SKG 3-sterrensloten in dezelfde ruimtes. Voor de buitengevel geldt gevel WK 4 alleen voor de expositieruimten. Andere ruimten kunnen voldoen aan gevel WK 2, indien dit voldoende is.

5.4 CONSTRUCTIEF

Alle ruimtes zijn kolomvrij, wat zorgt voor een flexibele indeling. De minimale vloerbelasting is vastgesteld op 5 kN/m². In overleg met de expositieontwerper wordt de dakbelasting voor hangende exposities bepaald.

5.5 INSTALLATIES

De inrichting van de installaties wordt later uitgewerkt met ontwerpteam (w-installaties, e-installaties, verlichting, communicatie, BMI). De opgestelde begroting is de basisinstallatie zoals nodig en aanvullende installaties voor de exposities.

Wel dienen er in het museumgebouw drie krachtstroompunten opgenomen te worden. Hier dient in ieder geval de w-installatie op aangesloten te worden en de lift(en). Dit is nader uit te werken.

Ook zijn op het kampterrein elektra en data-aansluiting nodig vanwege de informatiedragers die daar gewenst zijn.

5.5.1 Radiostralingsvrij

Om de werking van ASTRON's radiotelescopen te beschermen, moet het ontwerp van het kampterrein en het Herinneringscentrum voldoen aan strikte eisen voor elektromagnetische compatibiliteit (EMC). In de vastgestelde vrijwaringszones zijn activiteiten en installaties die EMC veroorzaken beperkt, om storingen in de satellietwaarnemingen te voorkomen.

Er gaat een Impactanalyse gemaakt worden van alle apparatuur en installaties, zoals bijvoorbeeld elektrische voertuigen, omvormers, multimedia-apparatuur en robotgrasmaaiers. Deze analyse meet de EMC-uitstoot om te garanderen dat ze voldoen aan de geldende stralingsnormen, die essentieel zijn voor het behoud van een storingsvrije omgeving. De analyse wordt uitgevoerd door onafhankelijke experts in samenwerking met ASTRON en nader te selecteren adviseurs.

5.6 ONDERHOUD EN DUURZAAMHEID

Duurzaam is ook dat Herinneringscentrum Kamp Westerbork na oplevering onderhoudsarm en gebruiksvriendelijk is. Dit betekent dat er gebruik gemaakt wordt van materialen die weinig onderhoud behoeven en een lange levensduur hebben. Periodiek en dagelijks onderhoud (bouwkundig en installatietechnisch) moet kunnen worden uitgevoerd zonder dat de dagelijkse activiteiten verhinderd worden. De gebouwdelen die onderhoud behoeven, zowel binnen als buiten, dienen gemakkelijk en veilig bereikbaar te

zijn. Om dit te bewerkstelligen is aandacht nodig voor dit thema in het ontwerptraject, maar ook bij de materiaalkeuze. Omdat duurzaamheid ook een belangrijke rol speelt in dit project is het van belang bij de materiaalkeuze te overwegen welke (schoonmaak)middelen nodig zijn om het onderhoud of reinigen te kunnen uitvoeren.

Bij de keuze voor materialen en/of installaties is het van belang dat onderhoud niet afhankelijkheid is van de leverancier. Hierbij is het noodzakelijk om vooraf kennis te nemen van de voorwaarden die verbonden zijn aan de keuze voor materialen en/of installaties met betrekking tot de garanties.

5.7 TERREIN

Het terrein wordt later uitgewerkt met het ontwerpteam. Denk hierbij aan aansluitingen en voorzieningen voor bijeenkomsten en herdenkingen.

6. INRICHTING

6.1 VASTE INRICHTING

Vaste inrichting van een gebouw is inrichting die niet verplaatst kan worden en specifiek is (gemaakt) voor de betreffende locatie in het gebouw. De volgende elementen maken onderdeel uit van de vaste inrichting:

- Balie bij de entree inclusief werkplekken
- Balie bij de onderwijsentree
- Keukeninrichting museumcafé
- Uitgiftebalie museumcafé
- Vaste meubels museumwinkel
- Vaste meubels in de expositieruimtes
- Vaste kastenwanden
- Vaste inhoud werkkast
- Opslag kantoorpullen en drukwerk
- Archiefkasten
- Patchkasten voorzien van koeling
- Opslag groenonderhoud
- Goederenontvangst keuken, statiegeld/afval
- Schuifwand groepsruimten
- Sanitair
- Lockers
- Zithoeken
- Inrichting werkplaats

6.2 LOSSE INRICHTING

Losse inrichting is verplaatsbaar en gemakkelijk te veranderen/ vervangen indien nodig. Onder losse inrichting vallen de volgende onderdelen:

- Meubilair restaurant
- Kantoormeubilair
- Meubilair van filmzaal (auditoriumstoelen)
- Meubilair onderzoekruimte
- Meubilair bibliotheek
- Meubilair groepsruimtes (tafels en stoelen)
- Meubilair bijeenkomsten (statafels)
- Rolkasten
- AED
- Kapstokken
- Inrichting tentoonstelling
- Planten

6.3 EXPOSITIE

Zoals benoemd bestaat de expositie uit twee onderdelen: de vaste expositie en de wisselexpositie. De vaste expositie is een permanente inrichting voor een periode van tenminste 10 jaar. Voor de wisselexpo is het belangrijk dat de inrichting flexibel ingezet kan worden voor de wisselende exposities die er plaatsvinden. Er is in deze ruimte geen meubilair. Dit wordt per wisseltentoonstelling specifiek ontworpen en geproduceerd.

6.4 TERREININRICHTING

Bij de terreininrichting is het belangrijk dat wordt stilgestaan bij de plek in de natuur. Niet alle inrichting past hierbij. Wel is het van belang het terrein dusdanig in te richten dat het toegankelijk is voor alle bezoekers. Ook moet duidelijk zijn waar parkeren moet plaatsvinden van de verschillende vervoersmiddelen en welke wegen bestemd zijn voor welk vervoersmiddel of voetgangers.

Het terrein moet uitnodigend en begeleidend zijn naar de inrichting van het museum. Ook moet het duidelijk zijn hoe bezoekers bij de Gedenkklan komen. Hierbij is verkeersveiligheid een aandachtspunt.

7. BIJLAGEN

7.1 RUIMTESTAAT

7.2 OVERZICHT TECHNISCHE EISEN

RUIMTESTAAT VERNIEUWING HERINNERINGSCENTRUM KAMP WESTERBORK

Van RYSE
Datum 3-7-2024
Versie 1.6 Werkdocument vanaf onderdeel 8, onderdeel 1 t/m 7 definitief

Nr.	Functie	m2 FNO			Toelichting
		Huidig	Schets Ontwerp	PVE SO raming	
1,00	Ontvangen				
1,01	Entree	19	75	65	30 personen a 1,5 m2 en 20 m2 tochtsluis, educatie eigen entree
1,02	Infobalie en ticket	20	22	19	2 baliewerkplekken a 8 m2 en 6 m1 vaste kastenwand
1,03	Gaderobe en rolstoelen	8	22	37,5	200 jassen a 10 per m2 * 1,5 m + 5 rolstoelen a 1,5 m2
1,04	Bagagekluisjes	-	4	4	Vast meubel, 120 kluisjes a 15 per m1 * 0,5 m
1,05	Sanitair	25	32	30	10 toiletten met voorruimte a 2,5 m2 en 1 MIVA incl. babyverzorging a 5 m2, genderneutraal
1,06	EHBO / BHV	-	-	8	AED
1,07	Centrale hal	77	-	-	100 personen a 2 m2, onderdeel toeslag verkeersruimte, zie ruimtestaat nr. A.2
1,08	Audioguide	1	-	2	
1,09	Auditorium	150	141	175	100 personen a 1,5 m2 en 20 m2 podium, 5 m2 pianovleugel, vlakke vloer geen tribune
1,10	Opslag meubilair	20	35	20	Stoelenberging, meubilair bijeenkomsten, statafels
1,11	Museumwinkel	37	61	50	Kassa winkel gecombineerd met ticketbalie
1,12	Winkelmagazijn	10	-	10	
1,13	Museumcafé/restaurant	112	170	200	100 personen a 2 m2
1,14	Keuken Uitgifte	17	16	20	Kassa, koffiemachine, frisdranken in display, warme en koude snacks
1,15	Keuken Bereiding	13	21	25	Warme en koude keuken met pas, Joods / Moluks, geen Koosjer indeling
1,16	Keuken Koeling	8	-	12	Koelcel a 8 m2 en vriescel a 4 m2
1,17	Keuken Opslag	16	12	18	Droog etenswaren, servies
1,18	Keuken Spoelen	8	11	15	
2,00	Expositie				
2,01	Introductie film	-	-	-	In auditorium en commandantswoning
2,02	Vaste expositie	341	829	825	Factor 2,4 t.o.v. bestaand ?
2,03	Wissel expositie	166	169	175	
2,04	Commandantswoning	-	-	-	Zie ruimtestaat nr. 7
2,05	Kampterrein	-	-	-	Zie ruimtestaat nr. 10
3,00	Educatie				
3,01	Entree / break-out	-	149	140	60 personen a 2 m2 en 20 m2 tochtsluis
3,02	Groepsruimten	90	260	260	4 ruimten van 65 m2 (30 pers. a 1,5 m2 en 20 m2 medew.), tussen 2 ruimten schuifwand (2x)
3,03	Sanitair	-	15	25	10 toiletten met voorruimte a 2,5 m2, dames / heren gescheiden
3,04	Opslag	-	-	3	6m1 vaste kastenwand in verkeersruimte
3,05	Gaderobe- / bagagekluisjes	6	-	8	Vast meubel, 240 kluisjes a 15 per m1 * 0,5 m
4,00	Onderzoek- en kenniscentrum				
4,01	Collectiebeheer	45	33	-	Kantoorwerkplekken zie 5,01
4,02	Onderzoekruimte	25	59	25	
4,03	Spreekkamer	12	-	-	In grote- en kleine vergaderruimten zie 5,03
4,04	Depot	53	-	100	Rolkasten
5,00	Organisatie				
5,01	Kantoorwerkplekken	153	203	240	30 kantoorwerkplekken a 8 m2 incl. collectiebeheer
5,02	Kantoorwerkplek met vergaderruimte	27	22	24	1 x 8 personen a 2 m2 en 8 m2 werkplek
5,03	Vergaderruimten	26	68	70	1 x 8 personen en 1 x 20 personen a 2,5 m2
5,04	Repro	8	5	15	incl. opslag kantoorpullen en drukwerk
5,05	Archief	90	10	45	45 m1 archiefkasten x 1 m2 (nu zolder, bibliotheek, serverruimte)
5,06	Pantry	6	5	5	
5,07	Sanitair	8	5	5	2 toiletten met voorruimte a 2,5 m2, genderneutraal
5,08	Douche / kolfruimte	2	-	5	
6,00	Facilitair				
6,01	Serverruimte	2	-	12	3 pachtkasten centraal opgesteld, voorzien van koeling
6,02	Werkkast schoonmaak	4	7	6	
6,03	Beheerder Werkplaats	25	52	20	
6,04	Beheerder Opslag	120	8	30	Opslag groenonderhoud in schuur Staatsbosbeheer (nu bestaand incl. zolders)
6,05	Expeditie	20	-	10	Goederenontvangst keuken, statiegeld/afval (ondergrondse afvalcontainers zie nr. 8,16)
A	Totaal museum				
A.1	Functioneel Nuttig Oppervlak	1.768	2.521	2.759	
A.2	Toeslag verkeersruimte	25,0%	exclusief	690	
A.3	Toeslag ontwerpverlies en inpassing	5,0%	zolders	138	
A.4	Toeslag installatieruimten	5,0%	42,8%	138	
A.5	Toeslag constructies	10,0%		276	
A	Bruto Vloeroppervlak Museum	45,0%	3.600	4.000	
7,00	Commandantswoning				
7,01	Entree	27	42	50	30 personen a 1,5 m2 en 5 m2 tochtsluis
7,02	Infobalie en ticket	-	8	16	2 baliewerkplekken a 8 m2
7,03	Audioguide	-	-	2	
7,04	Opslag	27	2	3	6m1 vaste kastenwand in verkeersruimte
7,05	Sanitair	12	15	30	10 toiletten met voorruimte a 2,5 m2 en 1 MIVA incl. babyverzorging a 5 m2
7,06	Pauseruimte / keuken	15	20	30	voor bijeenkomsten, incl. opslag
7,07	Technische ruimte	15	-	6	NUTS, schoonmaak, gebouwinstallaties (ventilatie op dak / Astron ?)
7,08	Introductiefilm / lezing / presentaties	184	184	184	Routing ??
7,09	Route om commandantswoning				MIVA toegankelijk
B	Netto Vloeropp. Commandantswoning	280	271	321	

RUIMTESTAAT VERNIEUWING HERINNERINGSCENTRUM KAMP WESTERBORK

Van RYSE
Datum 3-7-2024
Versie 1.6 Werkdocument vanaf onderdeel 8, onderdeel 1 t/m 7 definitief

Nr.	Functie	m2 FNO			Toelichting
		aantal	m2	totaal	
8,00 Buitenruimte museum					
8,01	Hoofdentree / buitenruimte	50	2	100	Waterpunt, AED, informatiebord buitenterrein
8,02	Educatie entree / buitenruimte	60	2	120	Waterpunt
8,03	Terras museumcafé/restaurant	50	2	100	
8,04	Kunst / monumenten	??			Knopenmonument, kunstwerken grasveld, etc. ???
8,05	In / uitstap touringcar	1			
8,06	Fiets parkeren bezoekers	100			
8,07	Af- en oprit Oosthalen - parkeerplaats				Overzichtelijk en veilig voor de verschillende verkeerstromen
8,08	MIVA autoparkeerplaatsen	6			Norm ? Ontwerp 2019
8,09	Autoparkeerplaatsen bezoekers / medew.	349	25		Norm ?? Ontwerp 2019, Aantal laadpalen ??
8,10	Parkeerplaatsen touringcars	5			
8,11	Parkeerplaats bus HcKW	1			
8,12	Fiets parkeren medewerkers	5			dichte stalling, inclusief laadpunten
8,13	Ondergrondse afvalcontainers	3	10	30	Rest incl. groen / Papier / Plastic
8,14	Opslag materiaal/materieel groenonderhoud	1			Schuur Staatsbosbeheer -> Onderhoud ??
8,15	.....				
9,00 Mobiliteit					
9,01	In / uitstap golfkarren museum	1			
9,02	Fiets parkeren witte fietsenplan museum	500			
9,03	Fietsenwerkplaats / beheerder museum	1	100	100	Of bij einde gedenklaan / schuur Staatsbosbeheer ??
9,04	Parkeer/laadplaats golfkarren museum	3			
9,05	Nieuwe route gemotoriseerd				Inclusief verbetering weg op terrein Astron
9,06	In / uitstap golfkarren kampterrein	1			Lus voor draaien, nabij oorspronkelijke positie slagboom
9,07	Fiets parkeren witte fietsenplan kampterrein	500			Nabij oorspronkelijke positie slagboom
10,00 Gedenklaan					
10,01	Spoortracé				Bielzen van natuursteen deels met tekst
10,02	Namenmoment transporten				500 x 500 natuursteen, extra natuursteen zuil voor uitzonderingen
10,03	Tekens van Westerbork				
10,04	De 102.000 stenen				Appelplaats
10,05	Nationaal monument				
10,06	Halfverharding Hemeloor				
11,00 Kampterrein					
11,01	Fiets parkeren bezoekers	100			Nabij oorspronkelijke positie slagboom
11,02	Slagboom	1			Verplaatsen naar oorspronkelijk positie
11,03	Buiten maquettes	2			Entree commandantswoning en centraal op kampterrein
11,04	Wachttorens	7			Terrein Astron ?? Inclusief onderhoud huidige wachttorens
11,05	Prikkeldraad hekwerk				Inclusief strafbarak, inclusief kappen bomen, terrein Astron ??
11,06	Greppels				
11,07	Wandelpaden				
11,08	Nummering barakvelden	79			
11,09	Audiontmoetingen	38			Natuursteen palen
11,10	Barakvelden				Terrein Astron ??
11,11	Registratiebarak				
11,12	Ziekenhuisbarak				
11,13	Keukenbarak				
11,14	Weeshuisbarak				
11,15	Strafbarak				
11,16	Appartement / Molukse leven				Molukse leven inclusief boombanken
11,17	Woonbarak				Hergebruik barak 59
11,18	Werkbarak				Barak 56
11,19	Wagon				
11,20	Schattenbergmarkering				??
11,21	Barak Zwiggelte				Hergebruik ??
11,22	.....				
12,00 Omgeving					
12,01	SD Bunker				
12,02	Crematorium en verzetsgraf				
12,03	Waterzuivering				
12,04	Aardappelkelder				
12,05	Heidelager				
12,06	Bospad				
12,07	.....				

OVERZICHT TECHNISCHE EISEN VERNIEUWING HERINNERINGSCENTRUM KAMP WESTERBORK

Van RYSE
Datum 10-9-2024
Versie 0.2 Concept

Nr.	Functie	BOUWFYSISCH												INSTALLATIETECHNISCH						BOUWKUNDIG																	
		klimaat												akoestiek						elektra		communicatie				beveiliging		afmetingen		constructief		afwerking		daglicht			
ASHRAE (klimaatschommeling en seizoensaanpassing)		Temperatuur in C	Maximale fluctuatie per 24u in C	Maximale temperatuur toename zomer	Maximale temperatuur afname winter	Natuurlijke ventilatie	Te openen ramen/deuren	Mechanische ventilatie	CO2 meting in verblijfsruimten	Relatieve luchtvochtigheid (RV %)	Maximale fluctuatie per 24u	Minimale RV wintersituatie	Maximale RV zomersituatie	Maximaal geluidsniveau in ruimte (dB A)	Maximale geluidniveau tgv omliggende ruimte dB(A)	Installatiegeluid dB(A)	Nagalmtijd in seconden (ingerichte ruimte)	Krachtstroom	Noodstroom	telefoonaansluiting	data aansluiting	accesspoint / wifi bereik	AV aansluiting	CCTV	Politiekeurmerk sloten (SKG)	Weerstandsklasse	minimum vrije hoogte	kolomvrij	minimale vloerbelasting (kN/m2)	vloerafwerking	wandafwerking	plafondaafwerking	daglicht	lichtwering			
MUSEUM																																					
1,00 Ontvangen																																					
1,01	1,02	1,07	Entree / infobalie / centrale hal	-	20	+/-2	-	-	ja	ja	ja	-	-	-	-	-	70	40	35	0,8-1,0	ntb	ja	ja	ja	ja	ja	3	-	6,0	ja	5,0	ter	h	h	ja	-	
	1,13	Museumcafé / restaurant	-	20	+/-2	-	-	ja	ja	ja	-	-	-	-	-	-	70	40	35	0,8-1,0	ntb	-	-	ja	ja	-	ja	1	-	3,0	ja	5,0	ter	h	h	ja	-
	1,08	Auditorium	-	20	+/-2	+5	-	ja	ja	ja	-	-	-	-	-	-	80**	30	30	0,6-0,7	ntb	ja	-	ja	ja	-	ja	1	-	10,0	ja	5,0	ntb	h	h	-	ja
	1,05	Sanitaire ruimten	-	18	+/-2	-	-	ja	ja	-	-	-	-	-	-	-	75	-	-	-	ntb	-	-	ja	ja	-	-	-	3,0	ja	5,0	th	t	h	-	-	
2,00 Expositie																																					
	2,01	Introductie film	-	20	+/-2	+5	-	ja	ja	ja	-	-	-	-	-	-	80**	35	30	0,6-0,7	ntb	-	-	ja	ja	ja	ja	1	-	5,0	ja	5,0	ntb	h	h	-	ja
	2,02	Vaste expositie	A.1	18-21	+/-2	+5	-10	-	ja	ja	50%	+/-5%	40%	60%	70	30	30	0,8-1,0	-	-	ja	ja	ja	ja	ja	3	4	7,0	ja	5,0	ter	h	h	-	ja		
	2,03	Wissel expositie	A.1	18-21	+/-2	+5	-10	-	ja	ja	50%	+/-5%	40%	60%	70	30	30	0,8-1,0	-	-	ja	ja	ja	ja	ja	3	4	7,0	ja	5,0	ter	h	h	-	ja		
3,00 Educatie																																					
	3,02	Groepsruimten	-	20	+/-2	-	-	ja	ja	ja	-	-	-	-	-	-	75	35	30	0,6-0,7	-	-	ja	ja	ja	ja	1	-	3,0	ja	5,0	pt	h	h	ja	ja	
4,00 Onderzoek- en kenniscentrum																																					
	4,01	Collectiebeheer	A.1	18-21	+/-2	+5	-10	-	ja	ja	50%	+/-5%	40%	60%	65	35	30	0,6-0,7	-	-	ja	ja	ja	ja	ja	3	4	3,0	ja	5,0	c	s	s	-	ja		
	4,02	Onderzoekruimte	A.1	18-21	+/-2	+5	-10	-	ja	ja	50%	+/-5%	40%	60%	65	35	30	0,6-0,7	-	-	ja	ja	ja	ja	ja	3	4	3,0	ja	5,0	c	s	s	-	ja		
	4,03	Depot	A.1	18-21	+/-2	+5	-10	-	ja	ja	50%	+/-5%	40%	60%	60	35	30	-	-	-	ja	ja	-	-	ja	3	4	3,0	ja	5,0	c	s	s	-	ja		
5,00 Organisatie																																					
	5,01	5,02	5,03	Kantoorruimten / overlegruimten	-	20	+/-2	-	-	ja	ja	ja	ja	-	-	-	65	35	30	0,6-0,7	ntb	-	-	ja	ja	ja	1	-	3,0	ja	5,0	pt	s	s	ja	ja	
6,00 Facilitair																																					
	6,01	t/m	6,05	Facilitaire ruimten	-	18	+/-2	-	-	ja	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	-	-	ja	ja	-	-	1	-	3,0	ja	5,0	ts	t	s	-	-	
COMMANDANTSWONING																																					
7,00 Commandantswoning																																					
	7,01	7,02	Entree en infobalie	-	20	-	+5	-	ja	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	ja	ja	ja	ja	ja	ja	3	-	-	ja	*	h	h	h	ja	ja	
	7,04	7,07	Facilitaire ruimten	-	20	-	-	-	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	-	-	-	-	-	1	-	3,0	ja	*	s	s	s	-	-		
	7,05	Sanitaire ruimten	-	18	-	-	-	-	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	-	-	-	-	-	-	-	3,0	ja	*	h	h	h	-	-		
	7,06	Medewerkersruimten	-	20	-	-	-	-	ja	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	-	-	ja	ja	ja	ja	1	-	3,0	ja	*	s	s	s	-	-	
	7,08	Introductiefilm ruimte	-	buiten	+3/+14	-	-	-	ja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ntb	ja	-	ja	ja	ja	ja	1	-	-	ja	*	h	h	h	ja	ja	

ter = terrazzo incl ondervloer
pt = projectapijt incl ondervloer
c = coating incl ondervloer
t = tegelwerk h/s (incl. ondervloer)
h = hoogwaardig
s = standaard

* = als bestaand
** = spectrum muziekgeluid (anders spraak)

Locatie Utrecht

Hondiuslaan 46
3528 AB Utrecht
088 – 0 215 330

Locatie Assen

Vaart N.Z. 50
9401 GN Assen
088 – 0 215 340

The logo for RYSE, featuring the word "RYSE" in a bold, gold, sans-serif font. The letter "Y" is stylized with a horizontal bar extending from its base. Below the word "RYSE" is a small, solid gold horizontal bar.

Adviseurs in vastgoed
strategie | ontwikkeling | realisatie